



HET/////////
UTRECHTS
ARCHIEF//
/////////
/////////



J A A R B E R I C H T

2010



HET UTRECHTS ARCHIEF

Utrecht toekomstbestendig

Utrecht en zijn bewoners hebben samen een rijke geschiedenis. Sporen ervan zijn herkenbaar in onze directe omgeving, in landschappen, bebouwing, objecten. Gelukkig is in de loop der eeuwen ook veel vastgelegd en bewaard, getuige een collectie van ruim 26 kilometer die Het Utrechts Archief beheert. En nog veel meer ligt opgeslagen in persoonlijke verhalen en in herinneringen. Wij koesteren dit collectief geheugen van stad en land met grote zorgvuldigheid en willen dit op allerlei manieren toegankelijk maken voor iedereen die 'iets te zoeken heeft' in Utrecht.

Het jaar 2010 stond dan ook in het teken van duurzaam denken, toekomstbestendig maken en publieksgericht werken. Behoud en beheer van collecties en archieven, evenals verwerving van nieuwe aanwinsten, zijn daarin onlosmakelijk met elkaar verbonden. Deze vervolgens optimaal toegankelijk maken, is de kroon op het werk. Immers, mensen die kennis maken met het verleden, zien ook hoe het hedendaags bestaan van historische betekenis kan zijn. Hieraan een bijdrage leveren inspireert ons.



Groeiende belangstelling voor het verleden

Dat 'geschiedenis dichtbij' steeds meer mensen aanspreekt, blijkt uit de ruim 20.000 bezoekers die in 2010 onze tentoonstellingen en activiteiten bezochten. Net als in voorgaand jaar betekent dit een groei van 20%.

Ook het digitale bezoek is toegenomen tot meer dan 1,5 miljoen unieke bezoekers die samen 37 miljoen webpagina's openden en daarbij 140 miljoen hits maakten. Gemiddeld gingen ze 8,5 minuut op zoek in de vele databanken die online zijn te raadplegen. Naar verwachting zal dit verder toenemen als in 2011 de Archiefbank volledig wordt geïmplementeerd. Hiermee kan men documenten op verzoek laten digitaliseren. Deze ontwikkeling maakt het mogelijk om veel onderzoek vanuit huis te doen. Een bezoek aan de studiezaal wordt minder noodzakelijk. De effecten hiervan waren in 2010 al merkbaar in het teruglopend aantal fysieke bezoeken aan studiezaal originelen.



Dienstverlening op maat

Tijdens de verbouwing van de locatie Alexander Numankade streven we naar continuering van de dienstverlening. Dit kon worden gerealiseerd door tijdelijke verplaatsing van de studiezaal originelen naar een andere locatie, Bloeyendael. Hier kon met een aangepaste aanvraagprocedure en een dagelijks transport van en naar het depot veel onderzoek voortgezet worden. Naar verwachting kunnen we najaar 2011 weer onze intrek nemen in een geheel gerenoveerde locatie.

Deze complexe situatie onderstreepte het belang van digitale toegankelijkheid en online beschikbaarheid van archieven en collecties. Digitalisering van archiefstukken en 'scanning on demand' werden daarom versneld ingezet, waarmee ook de start van de Archiefbank in 2010 kon worden gerealiseerd. Met de ontwikkeling van een 24 uur per dag toegankelijke digitale studiezaal kunnen we preciezer aansluiten bij de wensen van huidige en nieuwe archiefgebruikers.



De Utrechtse Vriendschap

Het Utrechts Archief weet zich al vele jaren omringd door een kring van enthousiaste vrienden en vrijwilligers. Zij ondersteunen het werk van het archief op verschillende manieren, van financiële fondsenwerving tot gastheerschap. In 2010 gaf een nieuw bestuur een stevige impuls aan een nieuw programma en een wervingscampagne. De eerste aanzet hiervan resulteerde in meer dan honderd nieuwe leden van De Utrechtse Vriendschap.

www.hetutrechtsarchief.nl/organisatie/vrienden

Tentoonstellingen

We laten graag zien wat we allemaal in huis hebben. Dat is zo veel dat we jaarlijks enkele thema's kiezen om in tentoonstellingen uit te lichten. In 2010 ging het spoor terug in *De stad uit met het Stichtse lijntje* (februari – mei 2010). Veel Utrechters ontdekten in *Maliebaan in beweging. 400 jaar groen en grandeur* (juni – oktober 2010) nog onbekende wetenswaardigheden van dit bekendste stukje Utrecht. De foto-expositie *Utrecht rond de jaren '60* (oktober 2010 - 1 februari 2010) bood door de ogen van fotograaf Henk Hofland een blik der herkenning. Van geheel andere aard was de tentoonstelling *Utrecht, met recht een kinderstad!* (2-12 juni 2010), gemaakt door en voor kinderen uit groep 7/8, ter gelegenheid van Stadsdag op 2 juni. Ruim 250 zelfgemaakte stadszegels omringden de twee originele oorkonden waarin de Utrechtse stadsrechten in 1122 werden bezegeld.

En het resultaat van ons eigen huizenonderzoek resulteerde in de tentoonstelling *...tot in de eeuwigheid. Schatten uit de Utrechtse Paulusabdij* (december 2010 – april 2011). Hierin komt de onderste (en oudste) steen boven van de benedictijner abdij die van 1050 tot 1593 stond op de plek waar Het Utrechts Archief nu is gehuisvest (locatie Hamburgerstraat).



Aangenaam kennis maken

Veel van onze bezoekers mochten we verwelkomen bij diverse activiteiten en evenementen. Filmliefhebbers haalden hun hart op met de serie *Bewogen geschiedenis*, waarin historische filmbeelden uit de collectie werden getoond. Frisse onderzoekers kregen podium en publiek in de lezingenserie *Jonge Historici aan het woord*. Zij brachten o.a. Margaretha Turnor, kasteelvrouw van Amerongen, Truus van Lier, verzetsheld en de grondlegger van de krankzinnigenbehandeling Schroeder van der Kolk tot leven.

Jeugdige speurneuzen namen een duik in het archief en publiceerden hun vondsten in hun eigen historische krant. Zelfs tijdens schoolvakanties konden we veel jonge gasten nieuwsgierig maken naar geschiedenis. Doeners konden aan de slag in diverse kinderateliers, waarbij het maken van Sint Maartenszegels (puur en melk) het meest in de smaak viel.



Collectie(f) over het voetlicht

Het Utrechts Archief houdt van samenwerken. Ook in 2010 maakten we met culturele collega's mooie belevenissen mee. De *Blind Date!* tijdens Uitfeest (12 september) resulteerde in een spannende co-productie met Theater Kikker, waarbij archief- en collectiestukken theatermakers inspireerden tot uniek spel.

Tijdens het Festival *No Label* (29 t/m 31 oktober) bracht het collectief Born Digital media-kunstenaars uit binnen en buitenland samen met het archief. Locatie en collectie werden veroverd door befaamde visual artists die ter plekke het verleden met de nieuwste technieken tot de verbeelding lieten spreken.



Midden in het Museumkwartier

Deel uitmakend van de Utrechtse Musea werkte het archief nauw samen met de museumcollega's van het Museumkwartier. Op het vlak van collectieve positionering werden grote stappen gezet. Zo zal met ingang van 2011 een gezamenlijk logo worden gevoerd en zullen de activiteiten van de deelnemende musea via een gezamenlijke website makkelijker vindbaar zijn. De Vrijdag Museumdag, het project waarbij bewoners van zorginstellingen de musea geheel begeleid kunnen bezoeken, werd dit jaar wegens groot succes voortgezet. Het project is een samenwerkingsverband van de Utrechtse Musea met zorgaanbieder Aveant. Het project wordt mogelijk gemaakt door de van Baarenstichting.

Spelen met geschiedenis

We vatten onze taak serieus op en lieten daarom een *serious game* ontwikkelen. Met financiële steun van Provincie Utrecht en de creativiteit van Monkeybizniz werd een authentiek Utrechts spel gemaakt: *Tijdtripper en de Verloren Schatten van Utrecht*. In het spel vormen de 11^e-eeuwse Paulusabdij en de archiefcollectie belangrijke fundamenten. De online bezoekers (15-35 jaar) kunnen meehelpen om de verloren archiefschatten terug in de tijd te halen. Die hulp is ook nodig, want anders wordt het een rare geschiedenis. Help ons en ga snel naar www.tijdtripper.nl.



Utrecht, met recht een kinderstad!

Onder deze titel vierde Het Utrechts Archief de tweede editie van de Stadsdag op 2 juni. Via de Utrechtse basisscholen deden driehonderd kinderen uit groep 7/8 deden mee aan dit bijzondere schoolproject. Naast een lesprogramma over de Utrechtse stadsrechten die in 1122 werden verleend, maakten ze hun eigen stadszegel. Alle inzendingen kregen een plaats in de tentoonstelling *Utrecht, met recht een kinderstad!* die op 2 juni in het bijzijn van 250 scholieren door de burgemeester werd geopend. Ze ontvingen tevens hun insigne als 'burger van Utrecht'.

Ook de andere lesprogramma's trokken veel scholieren, van zowel basis- als voortgezet onderwijs.



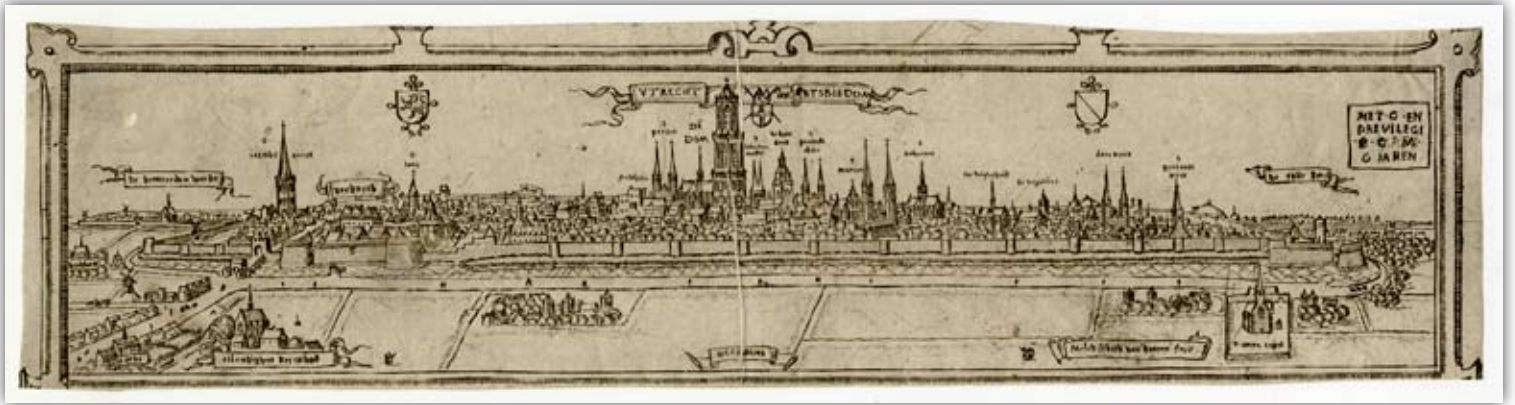
Monnikenwerk

Met plezier en passie werd jarenlang gewerkt aan ons eigen 'huizenonderzoek'. In december konden hiervan de resultaten worden gepresenteerd in tentoonstelling *...tot in de eeuwigheid. Schatten van de Utrechtse Paulusabdij*, de publicatie *De Paulusabdij*, de documentaire *Monnikenwerk. Bouwen aan de Paulusabdij* en de game *Tijdtripper*. Samen met restanten van oude muren en spitsbogen vormden ze de bouwstenen van het verhaal rond Utrechts oudste klooster.



Oudste stadsgezicht van Utrecht in de collectie

Een collectie is nooit compleet. Ook in 2010 mochten we enkele unieke stukken toevoegen, zoals het profiel van de stad Utrecht van Melchisedech van Hoorn uit ca 1569. Hiermee heeft het archief in Nederland de oudste afbeelding van de stad Utrecht in huis. De jongste stadsgezichten werden eveneens aan de collectie toegevoegd met ruim 400 digitale opnamen van de Uithof in Utrecht, in 2010 vastgelegd door fotografen van Het Utrechts Archief. Steeds vaker weten ook particulieren de weg te vinden naar het archief om hun film-en fotocollectie over te dragen. Dit biedt mooie tijdsbeelden in verschillende perspectieven. Zo werd de filmcollectie uitgebreid met twaalf 8 mm films over sportevenementen die tussen 1936 en 1975 in Utrecht plaats vonden.



Utrecht in de Tweede Wereldoorlog

Ter gelegenheid van *65 jaar bevrijding in Utrecht* werkten Het Utrechts Archief, RTV Utrecht en de Universiteit Utrecht samen aan een project om verborgen oorlogsverhalen aan het licht te krijgen. Deze werden gebundeld op een ontroerende middag, waarbij de documentaire *Omdat hun hart sprak* werd voorvertoond in aanwezigheid van familie en betrokkenen. Een bijzonder verhaal over Trui van Lier, haar Kindjeshaven en de helpende handen van Utrechtse en Amsterdamse studenten waardoor veel joodse kinderen konden worden gered. Het Utrechts Archief bracht diverse andere bronnen en egodocumenten uit 1940-1945 samen op de themasite *Utrecht in de Tweede Wereldoorlog*: kleurenfoto's over het dagelijks leven

gemaakt door Nico Jesse, stadsplattegronden met bunkers en de destijds voorgeschreven straatnamen, de jaargangen 1940-1945 van het Utrechts Nieuwsblad, enkele dagboeken en een kroniek. Ondersteund door het *Programma Erfgoed van de Oorlog* van het ministerie van VWS konden deze Utrechtse bronnen uit de periode 1940-1945 worden gedigitaliseerd en toegankelijk worden gemaakt.



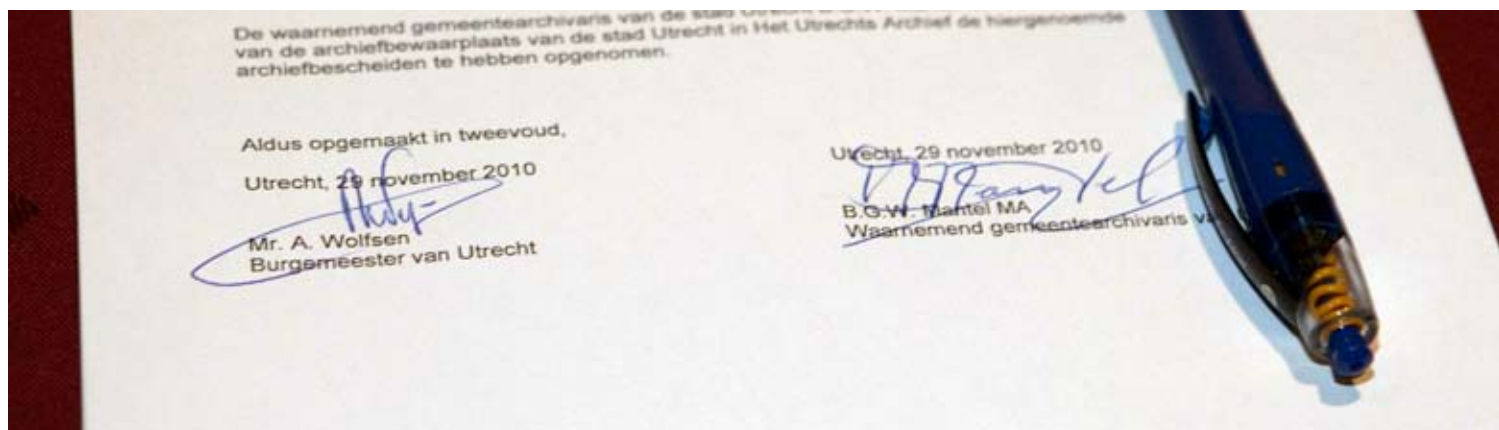
Hervormde zendingsarchieven online toegankelijk

Ruim 300 meter zendingsarchieven werden in 2010 volledig geïnventariseerd, bewerkt en herenigd met oudere zendingsarchieven die zich al in Het Utrechts Archief bevonden. Hierdoor werd de toegankelijkheid aanzienlijk verbeterd. Dit was al lange tijd een wens, omdat de zendingsarchieven tot de meest aangevraagde archieven behoren. De online beschikbaarstelling ging vergezeld van de uitgave van de onderzoeksgids *Geroepen tot zending. Gids voor onderzoek naar de geschiedenis van de Hervormde zending in Indonesië en elders*. Beide werden op 9 april gepresenteerd tijdens een internationaal symposium over zendingsarchieven voor kerk- en zendingshistorici uit o.m. Indonesië, Zuid-Afrika, Ghana en Egypte. Dit vond plaats in Het Utrechts Archief.



250 meter bestuurlijk archief openbaar

In november bracht de gemeente Utrecht het archief van de secretarie over de jaren 1970-1989 over naar Het Utrechts Archief. Dit bevat onder meer de notulen van de Gemeenteraad en het College van B&W, waardoor lokale politieke ontwikkelingen en bestuurlijke aangelegenheden kunnen worden bestudeerd. Met diverse informatie over wat Utrecht beroerde in de jaren '70 en '80, biedt dit archief een doorkijkje in de maatschappelijke ontwikkelingen en gebeurtenissen in de stad.



Archieven Nieuwegein naar Utrecht

Eind 2010 sloten gemeente Nieuwegein en Het Utrechts Archief een overeenkomst, die bekrachtigt dat de Nieuwegeinse archieven van 1542 tot en met 2000 worden overgebracht naar de archiefbewaarplaats in Utrecht. Met ingang van 2011 verzorgt het Het Utrechts Archief het archiefbeheer voor de gemeente Nieuwegein, met de bijbehorende dienstverlening.



E-depot

De digitale ontwikkelingen gaan snel. Ze zijn complex waar het om archiefvorming gaat. Daarom behoort de bouw van een digitaal depot tot de grootste uitdagingen van de gezamenlijke archieven.

Het Utrechts Archief heeft ook in 2010 actief deelgenomen aan het pilot team, waarin het samen met het Nationaal Archief en andere grote archiefdiensten de technische, organisatorische en maatschappelijke implicaties onderzoekt.

De tijd trotseren

De huidige politieke omwenteling en de aangekondigde bezuinigingen hebben ongetwijfeld hun effect op de toekomst van cultureel erfgoed. Ook al tonen archieven als geen ander hoe dingen van voorbijgaande aard kunnen zijn, ze maken ook zichtbaar hoe de kleinste maatschappelijke bewegingen bepalend kunnen zijn voor de toekomst. Daarom is het van groot belang dat archieven hun werk blijven doen, met overtuiging en passie, zodat de tijd ons kan leren.



HET/////////
UTRECHTS
ARCHIEF//
/////////
/////////

